

De eigenheid van een vooroorlogs buurtje

23 oktober, 2013 | door Martin Liebregts

Auteurs: *Martin Liebregts en Roel Simons*

De Lijsterbesbuurt: een onderdeel van Philipsdorp

De Wittejassenbuurt (1)

De Lijsterbesbuurt is rond 1920 gebouwd. De stedenbouwkundige opzet is van De Bazel en de architectonische invulling (woningontwerp) is van Smits, de architect van Philips. Het gaat om 69 woningen waarvan de oppervlakten relatief groot zijn. De gemiddelde oppervlakte van de woonkamer en keuken bedraagt circa 43 m² (variabel van ruim 33 m² tot circa 70 m²).

De luxe van de woningen wordt ook nu nog onderstreept door de aanwezigheid van een grote badkamer in de meeste woningen (gemiddeld 7,6 m²). De woningen waren bestemd voor de leidinggevenden in de Philipsfabrieken, vandaar de bijnaam 'Wittejassenbuurt'. Van de 69 woningen zijn 63 woningen gelijksoortig en zes woningen, verdeeld over twee woningtypen, nemen een bijzondere positie in.

- De twee-onder-een-kapwoningen, gelegen op de hoek van De Jonghlaan en Olmenlaan.
- De vier naoorlogse woningen, die gebouwd zijn ter vervanging van het in de oorlog gebombardeerd blokje aan De Jonghlaan.

Stedenbouw en architectuur

Het buurtje neemt een eigen positie in het totaal van Philipsdorp in, en vormt een losstaand geheel. Aan de zuidkant wordt de buurt begrensd door de Frederiklaan, die een onderdeel vormt van de eerste bouwperiode van Philipsdorp. Aansluitend hierop bevindt zich de bakkerij van ETOS, de winkelvoorziening van Philipsdorp. De Lijsterbesbuurt bestaat vervolgens uit De Jonghlaan aan de Oostzijde met blokjes van vier woningen, eindigend in een tweekapper. Hiermee werd de 'green' begrensd aan het westen. Vervolgens vormt de bebouwing aan de Olmenlaan en Glaslaan bijna een doorlopende bebouwing met verbijzonderingen op de hoeken. De buurt wordt hiermee afgesloten van

de oorspronkelijk aangrenzende fabriekscomplexen. De randen van de buurt waren (en zijn) zogenaamde 'lanen'. In het binnengebied ligt de naamgever van de buurt, de Lijsterbesstraat. De gebogen vorm ervan onderstreept het gebogen karakter. Door de wijziging van de omgeving en het verdwijnen van de lanenstructuur wekt de buurt de indruk van de toevalligheid en dat van een restgebied, terwijl het dat in wezen totaal niet is.

De stedenbouwkundige opzet, zoals reeds aangegeven, is van De Bazel en de (architectonische) invulling van Smits, de huisarchitect van Philips. In het beeld en de beeldtaal zijn vele elementen terug te vinden, die zich ook in de woningen van De Bazel kenmerken: dakhelling, gootconstructie, raampartijen, kozijnhout etc.

Tegelijkertijd is er ook gebruik gemaakt van elementen die Smits in de eerste fase van Philipsdorp toepaste, zoals eenlaagswoningen met kap.

De eigenheid van het oorspronkelijke architectonische beeld komt onder andere tot uitdrukking in de volgende punten:

De locatie van de woningen en oorspronkelijk 'grotere' doorkijken in De Jonghlaan en Lijsterbesstraat.

- Het symmetrisch blok als eenheid.
- Dominant geleed dakvlak, de uitgemetselde goot, dakhelling van 45 graden, schoorstenen.
- De massageding: vooruitspringend blok met erbij behorend dak.
- De variatie in de raampartijen en de geleiding ervan.

Verstorings in de tijd

In de loop der jaren hebben zich allerlei veranderingen in en rond de Lijsterbesbuurt voorgedaan. De lanen bestaan niet meer als zodanig, de bebouwing in de omgeving is (deels) gewijzigd en soms dominanter geworden. De oorspronkelijk groene erfafscheidingen zijn deels veranderd in houten schuttingen en de uniformiteit van de erfafscheidingen aan de voorzijde is niet altijd aanwezig. In het kader van deze notitie ligt de beoordeling bij de woningen, en zijn de volgende in het oog springende verstoringen aan de woningen te constateren:

- De verdwenen kozijnindeling en de dominante ventilatieroosters (suskasten).
- Toepassing van vlakke aluminium kozijnen.
- De nieuwe voordeur, zonder de oorspronkelijke detaillering en de verdwenen, verfijnde bovenlichten.

- Minder fijne detaillering van de dakkapellen na reparatie/vervanging.
- Verdwijnen van de schoorstenen.
- Aanwezigheid van rolluiken ter plaatse van voorgevels.
- Diverse storende metselwerkreparaties in het straatbeeld.

De aanpassingen in de tijd zijn veelal opeenvolgende verstoringen, die de samenhang in het beeld aantasten. Niet alle veranderingen uit het verleden zijn altijd ongedaan te maken. Het is daarom nodig prioriteiten te stellen bij de aanpak.

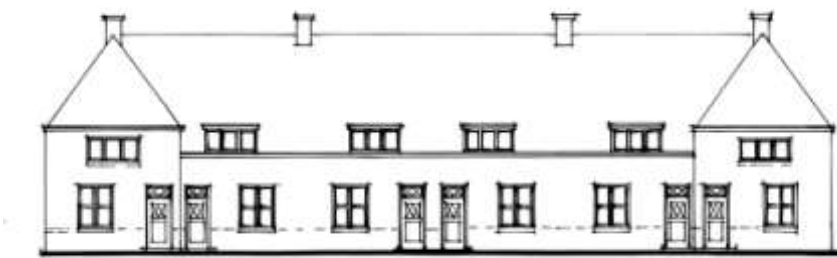
Aanzet tot ambitie

De ambitie voor de Lijsterbesbuurt sluit aan bij de anders geformuleerde punten voor de Bazelbuurt en Oud-Philipsdorp. Het gaat om het streven de eigenheid van het oorspronkelijke beeld te behouden, voor zover het geen afbreuk doet aan de eisen vanuit het gebruik.

De aanzet tot de ambitie wordt in dit stadium samengevat tot zeven maatregelen:

- Schoorstenen, de accenten in het straatbeeld, herstellen van symmetrie.
- Hoofdindeling van ramen, deuren, kozijnen en detaillering terugbrengen.
- Kleuren van kozijnen, ramen en deuren, dakgoten, daklijsten en dakkapellen conform oorspronkelijke kleurstelling. Kozijnen, boeiboord e.d. gebroken wit en deuren en ramen groen, (conform de overige woningen in Philipsdorp).
- Eenheid in tuilmuren en erfafscheidingen, grenzend aan het openbaar gebied en de overgang woning-straat.
- Voordeuren: roedeverdeling bovenlichten en toepassing van een type deur die past bij de uitstraling.
- Kozijnindeling achtergevel passend bij de voorgevel.
- Reinigen metselwerk.

Bij de renovatie gaat het erom de oorspronkelijke kwaliteit uit te nutten, in het licht van de toekomst en het gebruik ervan. De ambitie is dan een hulpmiddel om dit dichterbij te brengen. Ingewikkelder is het niet.

Bronnen/verwijzingen

(1) De naam Wittejassenbuurt is volgens een bewoner de benaming in de volksmond geweest voor deze buurt, bestaande uit 69 woningen op een totaal van 771 woningen van totaal Philipsdorp

(2) 'De Lijsterbesbuurt: een zelfstandige buurt in Philipsdorp', een notitie van de BouwhulpGroep, Eindhoven, oktober 2013

(3) Deze notitie is mede gebaseerd op een workshop, samen met de vertegenwoordigers van de bewoners uit de Lijsterbesbuurt